

B. Dembowski

André Lalande

Studia Philosophiae Christianae 1/2, 325-326

1965

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

2. Dieu, son existence et sa nature, 1915.
3. Solution thomiste des antinomies agnostiques, 11-te wyd. 1951.
4. Le sens de mystère et le claire obscur intellectuel. 1934.
5. Les perfections divines, 1937.
6. Introduzione allo studio di Dio, 1937.
7. La synthèse thomiste, 1947. (2-gie wyd. 1950)
8. Essenza e attualità del tomismo, 1947.
9. De revelatione ab Ecclesia catholica proposita, 1918. (3-cie wyd. 1931).
10. Perfection chretienne et contemplation selon S. Thomas d'Aquin et S. Jean de la Croix, 1923 (8-wyd. 1952)
11. L'amour de Dieu et la Croix de Jesus, 1929.
12. La providence et la confiance en Dieu; fidélité et abandon, 1932 (4-te wyd. 1953)
13. Les trois conversions et les trois voies, 1933.
14. Le Sauveur et son amour pour nous, 1934.
15. La predestination des saints et la grâce,... 1938.
16. De Deo uno,... 1938.
17. Commentaire de la Summa theologie de S. Thomas (7 vol., 1938—1951)
18. L'éternelle vie et la profondeur de l'âme, 1950.

Wyżej wymienione publikacje nie obejmują wszystkich prac, jakie Garrigou-Lagrange opublikował, ani też nie prezentują całej działalności zmarłego. Cały szereg ciekawych, a równocześnie pełnych aktualności przeróżnych artykułów Garrigou-Lagrange'a możemy znaleźć w czasopismach naukowych. Jeśli się więc wymienilo powyższe, to jedynie po to, by zorientować, jak bardzo szerokie zainteresowania cechowały zmarłego.

E. Morawiec

André Lalande

André Lalande¹ zmarł 15 listopada 1963 r. w Asnières koło Paryża. Urodzony w Dijon w 1867 r. całe swoje długie życie poświęcił pracy naukowej oraz dydaktycznej jako profesor filozofii ogólnej i filozofii nauk w wyższych zakładach naukowych (Sorbona, École Normale Supérieure, Uniwersytet Egipski w Kairze). Można powiedzieć, że wszyscy dzisiejsi filozofowie francuscy są jego uczniami lub uczniami jego uczniów.

Wyniki swych badań Lalande publikował w licznych artykułach— od 1890 r. przeważnie w *Revue Philosophique*. W 1893 r. wydał *Lectures sur la philosophie des sciences*, dzieło po raz dziewiąty wydane w 1927 r. Zasadnicze swoje poglądy, którym w ich myśli przewodniej pozostał wierny przez całe życie, wyraził w swej tezie doktorskiej: *La Dissolution opposée à l'Évolution dans les sciences physiques et morales* (1899 r.). W tezie tej przeciwstawiał się Lalande spencerowskiej koncepcji ewolucji dając własną teorię rozwoju.

¹ Por. nekrolog w *Revue Philosophique* 154/1964 nr 1 oraz H. Lelesz, André Lalande — Poglądy, działalność i prace filozoficzne, *Ruch Filozoficzny* 23/1964 nr 1—2, 10—23. Autorka podaje tu również bibliografię prac Lalande'a.

N. Lubnicki, Wspomnienie o André Lalande, tamże, 25—31.

Polega on wg Lalande'a na przechodzeniu od różnorodności do jednorodności, a nie na różnicowaniu się, jak twierdził Spencer. Zasadą więc ogólną, która pozwoliłaby ująć syntetycznie różne gałęzie wiedzy i wytyczyć kierunek postępowania moralnego, jest wg Lalande'a inwolucja (l'involution) czyli przejście od różnorodności do tożsamości. Inwolucja w działalności rozumu przejawia się w dążeniu do uogólniania, do upowszechniania. Różnymi objawami tej stałej tendencji umysłu ludzkiego do teoretycznej unifikacji przyrody było poszukiwanie pierwszej zasady, czy dążenie wielkich przyrodników do matematyzacji przyrodoznawstwa. Rozum dąży do wyrównywania różnic także i w życiu społecznym. Tu pojęcie inwolucji łączy się w asymilacji pojęć jednych z drugimi, asymilacji umysłów między sobą, oraz w asymilacji umysłów i pojęć. Obrazowo o procesie asymilacji dokonywanym przez wysiłek rozumu wielu pokoleń pisał Lalande: Życie różnicuje się w miarę rozwoju, jak drzewo, które się rozgałęzia; kultura zaś, w miarę postępu, jednoczy, jak potężna rzeka, która wchłania w siebie wszystkie małe strumienie, dążąc do morza².

Propagowaniu i rozważaniu zagadnień etycznych w duchu asymilacji poświęcił Lalande wiele artykułów i przemówień na kongresach. Podejmował również prace, które praktycznie miały przyczynić się do urzeczywistnienia asymilacji. Terenem tych prac było Societé Francaise de Philosophie, którego współzałożycielem w 1891 był Lalande i międzynarodowe kongresy filozoficzne, których był inicjatorem. Najbardziej znanym owocem organizowanej przez Lalande'a współpracy filozofów jest wydawany pod jego redakcją *Vocabulaire technique et critique de la philosophie*. Celowi asymilacji służyć też miał propagowany przez Lalande'a język międzynarodowy Ido.

Oprócz wymienionych już prac Lalande'a zwrócić pragniemy uwagę na następujące: *Sur la critique de la fixation du langage philosophique*, *Revue de Métaphysique et de Morale*, 1900.

La langue universelle, tamże, 1904

Documents et remarques sur la conscience des mots dans le langage, *Journal de Psychologie*, 1905.

Pragmatisme, humanisme et vérité, *Revue Philosophique*, 1908.

Sur l'idée de Dieu et le principe d'assimilation intellectuelle, tamże, 1909.

Logique normative et vérités de fait, tamże, 1929.

Le formalisme et les valeurs logiques, *Revue de Synthèse*, 1931.

W 1948 r. wydał Lalande książkę: *La raison et les normes*. Ostatnią publikacją jest esej wydany w *Revue Philosophique* (1955): *Valeur de la difference*.

B. Dembowski

² Por. N. Lubnicki, art. cyt. 26.